

Výsledky monitoringu tchoře stepního (*Mustela eversmanii* Lesson, 1827) v letech 2012–2015 v ČR

Distribution Survey of Steppe Polecat (*Mustela eversmanii* Lesson, 1827) in the Czech Republic in 2012–2015.

LUKÁŠ POLEDNÍK¹, KATEŘINA POLEDNÍKOVÁ¹, TEREZA MINÁRIKOVÁ¹, GAŠPAR ČAMLÍK¹. & VÁCLAV BERAN^{1,2}

¹ALKA Wildlife, o.p.s., Lidéřovice 62, CZ-380 01 Dačice

²Muzeum města Ústí nad Labem p.o., Masarykova 1000/3, CZ-400 01 Ústí nad Labem

E-mail: lukas.polednik@alkawildlife.eu

Abstract: The recent distribution of the steppe polecat in the Czech Republic was surveyed in 2012–2015 using questionnaires, searching for road casualties, camera-traps and live-traps. A total of nine different records were obtained from eight standard mapping squares. The steppe polecat recently occurs in southern Moravia with a partial overlap into central Moravia. A single occurrence record was obtained from central Bohemia (Polabí). The distribution of the species in the country is probably scattered with low population density.

Keywords: steppe polecat, *Mustela eversmannii*, distribution in the Czech Republic

Abstrakt: Recentní rozšíření tchoře stepního v České republice bylo zjišťováno v letech 2012–2015 pomocí dotazníků, kontrol silnic, fotopastí a odchyťů do pastí. Celkem bylo získáno 9 ověřených záznamů výskytu tchoře stepního z 8 mapovacích čtverců. Tchoř stepní se v současnosti vyskytuje především na jižní Moravě s přesahem na Moravu střední. Jeden nález byl získán z oblasti Polabí. Rozšíření tohoto druhu je nejspíše roztroušené s velmi nízkou populační hustotou.

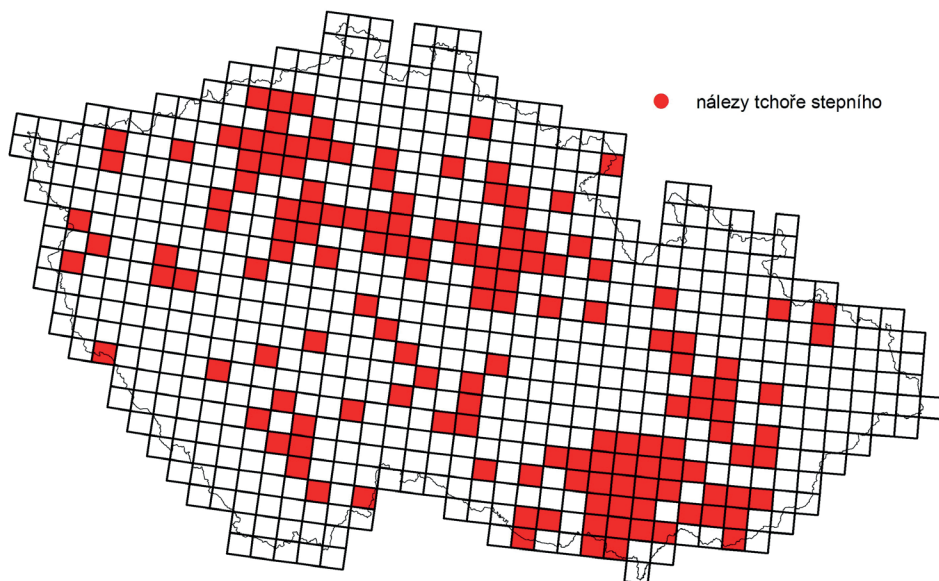
Klíčová slova: tchoř stepní, *Mustela eversmanii*, rozšíření v ČR

Úvod

Tchoř stepní (*Mustela eversmanii* Lesson, 1827) je jedním z našich nejvzácnějších savců. Druh u nás údajně hojný v 1. pol. 20 století (KOSTROŇ 1948, KRATOCHVÍL 1962) je v současnosti považován za kriticky ohrožený (vyhláška č. 395/1992 Sb.), nicméně o jeho aktuálním rozšíření, biologii a ekologii víme skutečně jen velmi málo. V České republice byl výskyt tchoře stepního znám zejména z nejteplejších oblastí nížin Čech a Moravy (obr. 1). Vzhledem k možné záměně druhu s tchořem tmavým (*Mustela putorius*) nebo fretkou (*Mustela putorius furo*) je však třeba brát řadu údajů o výskytu druhu s rezervou. V letech 1960–2003 byl druh zaznamenán pouze v 55 mapovacích čtvercích (ČERVENÝ et al. 2006). Po roce 2000 uvádějí ANDĚRA & ČERVENÝ (2009) výskyt tchoře stepního v 17 čtvercích mapovací sítě na jižní Moravě a v jednom čtverci v Čechách (Nymbursko).

Metodika

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná metodika systematického monitoringu výskytu tchoře stepního, byla během projektu použita řada metod, které jsou v současnosti úspěš-

Obr. 1. Rozšíření tchoře stepního (*Mustela eversmannii*) v ČR, zdroje záznamů: Anděra & Hanzal (1996); Červený et al. (2006), nálezové databáze Biolib (biolib.cz) a NDOP (AOPK ČR).

Fig. 1. Distribution of the steppe polecat in the Czech Republic, data from Anděra & Hanzal (1996); Červený et al. (2006), databases Biolib (biolib.cz) and NDOP (AOPK ČR).

ně používány k monitoringu jiných druhů šelem (např. ČERVENÝ et al. 2006 – dotazníky; POLEDNÍK et al. 2011 – úhyny na silnicích, POSPÍŠKOVÁ et al. 2014, MINÁRIKOVÁ et al. 2015 – fotopasti). Monitoring zahrnoval jednak metody použitelné na úrovni celého státu, regionálně použitelné metody a také metody sloužící k průzkumu jednotlivých lokalit.

Dotazníky

Dotazníky a oslovení veřejnosti je pravděpodobně jedinou metodou, která je použitelná pro druh, jako je tchoř stepní (noční živočich, skrytý způsob života, náročné metody monitoringu) plošně na celém území ČR. Dotazníkové akce jsou běžnou metodou používanou pro monitoring savců v ČR (např. ANDĚRA & HANZAL 1996). Bohužel nevýhodou této metody je možnost špatného určení druhu, pokud k údajům neexistují podklady jako tělo či fotografie.

V průběhu projektu byla opakovaně adresně (emaily, dopisy na konkrétní osoby či sdružení) a neadresně (články v časopisech) oslovena laická i odborná veřejnost s výzvou ke spolupráci na hlášení a sběru mrtvol tchoře stepního, vytvořen byl krátký popis druhu s rozpoznávacími znaky (<http://www.alkawildlife.eu/download/identifikace-tchoře-stepního.pdf>). Obesláno bylo 40 honiteb z oblastí, odkud pocházejí záznamy tchoře stepního u nás, s dopisem obsahujícím určovací klíč a krátký dotazník týkající se výskytu tchoře stepního v dané honitbě. Publikován byl článek v časopise Myslivost a Bulletin Vydra s výzvou ke spolupráci.

Kontrola silnic

Sběr jedinců uhynulých na silnicích představuje v krajině, která je v současnosti velmi fragmentovaná, dobrý zdroj údajů o výskytu různých druhů živočichů. V rámci projektu byly během jednotlivých let opakovaně kontrolovány silnice všech tříd, a to hlavně na jižní

Obr. 2. Mapa recentních (2009–2014) nálezů tchoře stepního.

Fig. 2. Distribution of recent (2009–2014) findings of the steppe polecat in the Czech Republic.

Moravě, především při cestách za kontrolou pastí a fotopastí. Doplňkově byly kontrolovány také silnice ve Středočeském a Ústeckém kraji.

Fotopasti

Fotopasti jsou úspěšně používány ke zjišťování výskytu vzácných a plachých druhů savců – u nás např. rys ostrovid a kočka divoká. Pro monitoring byly použity fotopasti Cuddeback Attack s bílým bleskem. Tyto fotopasti jsou rychlé – spouštěcí čas $\frac{1}{4}$ sekundy a pořizují i v noci barevné fotky umožňující spolehlivé určení zaznamenaného druhu. Vzhledem k otevřenému charakteru prostředí obývaného tchořem stepním byly fotopasti umístěny ve větrolamech, jež slouží k bezpečnému pohybu jedinců mezi jednotlivými lokalitami. Na základě recentních údajů o výskytu tchoře stepního byly fotopasti umístěny ve třech oblastech: na Znojemsku, Brněnsku a v oblasti jihovýchodně od Prahy.

Odchytové akce

Zkušební odchyt byl prováděn do živochytných drátěných jednodvéřových sklopců na jaře roku 2014. Jako návnada byly používány sardinky. Pasti byly rozmístěny ve větrolamech u Hostěradic a na stepních lokalitách u Načeradice a Ječmeništi.

Výsledky

Celkem bylo v průběhu projektu získáno 9 spolehlivých údajů z období let 2009 až 2014 (obr. 2). Jednotlivé výskyty jsou dobře dokumentovány fotografiemi s dobře rozpoznatelnými znaky tchoře stepního. Nálezy pokrývají 8 faunistických čtverců (tab. 1). Kromě toho byly získány fotografiemi neověřené, ale pravděpodobné údaje o výskytu tchoře stepního v oblasti okolo Dolních Dunajovic, mapovací čtverec 7165.

Tab. 1. Přehled jednotlivých ověřených nálezů tchoře stepního sebraných v rámci projektu.

Table 1. Overview of findings of the steppe polecat recorded within the project.

Datum	Lokalita	Kvadrát	Zone	Coord_X	Coord_Y
21. 04. 2011	Nehvizdy	5854	33 U	480565	5552636
12. 05. 2013	Bolelouc, silnice č. 435	6569	33 U	663840	5485248
12. 08. 2012	Slavkov u Brna	6867	33 U	635940	5445367
28. 08. 2009	Hostěradice	7063	33 U	589512	5420244
18. 04. 2010	Pohořelice	7065	33 U	611306	5425116
10. 10. 2014	Moravská Nová Ves	7168	33 U	647695	5408678
24. 11. 2010	Dyjkovičky	7262	33 U	581322	5403638
13. 09. 2013	Šatov	7262	33 U	575832	5402608
15. 05. 2009	Dyjkovice	7264	33 U	598372	5402224

Dotazníky

Během projektu jsme získali od oslovené veřejnosti 10 odpovědí. Buďto byl hlášen negativní výskyt nebo historické údaje. I přes malou zpětnou vazbu byly ale získány informace o relativně nedávném výskytu tchoře stepního v oblasti Dolních Dunajovic.

Kontrola silnic

Jedinci nalezení na silnicích tvoří většinu důkazního materiálu o výskytu tchoře stepního (7 z 9 záznamů). Většina jedinců byla nalezena odbornou veřejností, jež byla o sběru uhynulých jedinců tchoře stepního informována prostřednictvím publikačních aktivit v rámci projektu. Jeden jedinec byl nalezen pracovníkem projektu při cílené kontrole silnic v regionu.

Fotopasti

V období od 7. 7. do 27. 10. 2015 bylo ve třech různých regionech (Znojemsko, Brněnsko a oblast jihovýchodně od Prahy) rozmístěno celkem 39 fotopastí. Byly získány záznamy o výskytu řady druhů savců od velikosti křečka po srnu, včetně lasicovitých šelem podobné velikosti a chování jako tchoř stepní – tchoř tmavý, kuna skalní, kuna lesní. Nicméně nebyl zaznamenán žádný tchoř stepní.

Odchyťové akce

Během třech odchyťových akcí, zahrnujících celkem 1 091 pastí (v průměru 42 pastí na akci), nebyl odchycen žádný tchoř stepní.

Diskuse

Údaje o výskytu tchoře stepního, získané v průběhu projektu, ukazují, že se tento druh na území České republiky stále vyskytuje. Za centrum výskytu lze považovat střední a jižní Moravu. Nelze také úplně vyloučit výskyt tchoře stepního v Polabí. Ze získaných údajů je zřejmé, že výskyt tchoře stepního bude roztroušený a je pravděpodobné, že také populační hustoty budou nízké. Projekt umožnil také částečné zhodnocení použitých metod monitoringu. Jako vhodné se i nadále jeví neadresné oslovení myslivecké a ochránářské veřejnosti – články o tchoři stepním s výzvou ke spolupráci na hlášení a sběru mrtvol

tchoře stepního. Důležité je získat dobrou fotografickou dokumentaci nálezu, protože rozpoznání tchoře stepního není úplně jednoduché. V místech se získanými recentními údaji je pak důležitý lokální monitoring druhu pomocí fotopastí, a to především v únoru, březnu, říjnu a listopadu, případně chytání do živochytných pastí na jaře a na podzim ve vhodných mikrohabitatech (stohy slámy, větrolamy, stepní lokality, vinice).

Poděkování

Za poskytnutí údajů o výskytu tchoře stepního děkujeme Vlastě Škorpíkové, Davidu Horalovi, Václavu Práškov, Petru Navrátilovi a Václavu Johnovi. Monitoring byl financován z projektu AOPK ČR „Monitoring a celoplošné mapování evropsky významných druhů jako podklad pro dokončení návrhu soustavy Natura 2000 v ČR“ z programu OPŽP (ERDF).

Literatura

- ANDĚRA M. & HANZAL V. (1996): Atlas rozšíření savců v České republice – předběžná verze. II. Šelmy (*Carnivora*). – Národní muzeum, Praha.
- ANDĚRA M. & ČERVENÝ J. (2009): Velcí savci v České republice. Rozšíření, historie a ochrana. 2. Šelmy (*Carnivora*). – Národní muzeum, Praha.
- ČERVENÝ J., ANDĚRA M., KOUBEK P. & BUFKA L. (2006): Změny rozšíření našich savců na začátku 21. století. – *Ochrana přírody* 61 (2): 12–19.
- KOSTROŇ K. (1948): Tchoř stepní čili Eversmannův (*Putorius eversmanni* Lesson, 1827), nový a značně rozšířený člen zvěřeny Československa. – *Práce Moravskoslezské akademie věd přírodních* 20(3): 1–96.
- KRATOCHVÍL J. (1962): Dvě poznámky ke znalostem o tchoři světlém v ČSSR (Zwei Notizen zur Kenntnis des Steppeniltisses in der Tschechoslowakei). – *Zoologické listy* 11(3): 213–226.
- MINÁRIKOVÁ T., POLEDNÍKOVÁ K., BUFKA L., BELOTTI E., ROMPORTL D., DIETZ S., PAVENELLO M., MUNNÉ S. & POLEDNÍK L. (2015): Výskyt středně velkých a velkých lesních savců v jižních a jihozápadních Čechách (*Carnivora*, *Artiodactyla*, *Lagomorpha*). – *Lynx*, n.s. (Praha) 46: 43–64.
- POLEDNÍK L., POLEDNÍKOVÁ K., VĚTROVCOVÁ J., HLAVÁČ V. & BERAN V. (2011): Příčiny smrti vydrý říční (*Lutra lutra*) v České republice (*Carnivora: Mustelidae*). – *Lynx*, n.s. (Praha) 42: 145–157.
- POSPÍŠKOVÁ J., KUTAL M., BOJDA M., BUFKOVÁ-DANISZOVÁ K. & BUFKA L. (2014): Nové nálezy *Felis silvestris* v České republice (*Carnivora – Felidae*). – *Lynx*, n.s. (Praha) 44: 139–147.